

ศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมือง
สู่ชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบางรวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์
อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

Community Self-Organization Competency Case Study of
Bangrawnok Moo 7 Mahasawat Subdistrict Bang Kruay District
Nontaburi Province

Received: September 16, 2022
Revised: November 14, 2022
Accepted: November 17, 2022

วุฒิชัย สายบุญจาง¹
Wuttichai Saybunjaung
(Wuttichai@vru.ac.th)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชน 2. เพื่อศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็ง 3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานส่งเสริมชุมชนจัดการตนเองสู่ชุมชนเข้มแข็ง ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) ออกแบบการวิจัย ลักษณะการวิจัยแบบเชิงชาติวรรณาแบบเร่งด่วน (Rapid Ethnographic Community Assessment Process) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและสนทนากลุ่มกับผู้ที่มีประสบการณ์ตรงและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึกและแบบสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย พบว่า ทุนทางสังคมของชุมชน ได้แก่ ทุนระดับบุคคล ทุนระดับกลุ่ม ทุนทางสังคมและองค์กรชุมชน ทุนทางสังคมระดับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมระดับหน่วยงานและเครือข่าย สำหรับศักยภาพของชุมชน คือ ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน การมีแนวคิดการพัฒนาแบบ บวร มีจิตอาสา สร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชนภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การจัดการตนเองของชุมชน มีลักษณะโดยใช้ความเป็นคนดั้งเดิมสร้างความคุ้นเคยสร้างปฏิสัมพันธ์กับประชาชนและประธานหมู่บ้านจัดสรร วางแผนโดยใช้ข้อมูลคือ จำนวนหมู่บ้านจัดสรรในพื้นที่ คณะกรรมการกลุ่มและแกนนำมีการประชาสัมพันธ์

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
Faculty of Humanities & Social Sciences Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

กิจกรรมผ่านแอปพลิเคชันไลน์กลุ่มผู้นำ ประสานงานผ่านนิติบุคคลของหมู่บ้านจัดสรรเพื่อนัดหมายประชาชนเข้าร่วมเวทีสร้างการเรียนรู้และสร้างความตระหนักในปัญหาของชุมชนกลไกในการดำเนินงานมีการประสานงานภาคีการพัฒนา การจัดตั้งกลุ่มธนาคารขยะประกันชีวิต การประชุมเพื่อวางแผนทำงานและจัดทำโครงการเสนอต่อหน่วยงานและสร้างคนให้จัดการตนเองตั้งแต่การพบแกนนำคนรุ่นใหม่ผ่านเวทีประชาคมโดยใช้วิธีปลุกกระดมคนรุ่นใหม่ด้วยประเด็นปัญหา (ขยะ) และพัฒนาศักยภาพโดยแกนนำเดิมเป็นพี่เลี้ยงเพื่อจัดการงานและสร้างการมีส่วนร่วม ใช้วิธีดึงแกนนำกลุ่มเดิมและเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นเพื่อสร้างแกนนำรุ่นใหม่ สำหรับการระดมทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ใช้วิธีพูดคุยสนทนากับทรัพยากรที่เป็นบุคคล ด้านทรัพยากรที่เป็นสถานที่ใช้พื้นที่ในวัดเป็นสถานที่สำคัญในการทำกิจกรรมและใช้ระเบียบกองทุนขยะสร้างความยั่งยืนและเสริมความเข้มแข็งให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ พร้อมแบ่งงาน กำหนดหน้าที่และสร้างโอกาสให้กันและกัน แกนนำกลุ่มแบ่งหน้าที่รับผิดชอบพื้นที่สำรวจสถานการณ์และเผยแพร่ข้อมูลทำกิจกรรมของกลุ่มโดยใช้ความมีจิตอาสาในการขับเคลื่อนงาน

ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมชุมชนจัดการตนเองสู่ชุมชนเข้มแข็ง คือ ควรใช้ศักยภาพและความเป็นตัวตนของคนในชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการทำงาน ควรวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาความต้องการเพื่อพัฒนาสู่การวางแผน แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ผู้นำชุมชนต้องไม่หยุดพัฒนา ใช้ Social media เพื่อประสานงาน สร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและควรใช้พลังของชุมชนตามหลักการแบบ บวร มาเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนางาน

คำสำคัญ: ศักยภาพ, การจัดการตนเอง, ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

The purposes of this research article were to study: 1. social capital and community potential 2. community self-organization competency and 3. guidelines to become a community empowerment this study was done using a qualitative method through the rapid ethnographic community assessment process. Data were collected from an in-depth interview (15 key informants) and a small group discussion.

The results of this study showed that the important social capital and community potential included: individual capital, social group, and community capital, and social capital in the natural resources and environment. At this point, organizational and network social grants for community potential were: community leaders and community members, the BOWARN principle, volunteer spirit, creating learning for people in the community on a regular basis, and building relationships with people in the community. In the self-management of the community, there's a self-management style by using traditional people to create familiarity with the people in the area and the village president in each community and to interact with the village members. In addition, it was planned by using data, namely the number of villages allocated in the area. Group committees and leaders have publicized group activities through the leaders' line application. Coordinating through the juristic person of the housing estate to make appointments for people to join the forum to create learning and raise awareness of community problems. For the operational mechanisms, there was the development partners' coordination; the establishment of a group (junk bank for life insurance), having a meeting to plan and make a project to propose to the agency. In creating people to manage themselves starting by meeting the new generation's leaders through the community forum and using methods to incite the new generation using the point through the problem of space (garbage) capacity development by using the former leaders as mentors to manage events and create engagement, using methods to pull in the same leaders and open a forum for opinions to create a new generation of leaders for fundraising and resources by using a conversational approach to human resources. Besides, resources which were the area in the temple was an important place to buy waste from members and also used community agreements by using waste fund regulations to create sustainability, strengthen, and help each other. Especially, the group's leaders shared their responsibilities to survey the situation and disseminate information on group activities by using volunteer spirit to drive the work going on.

Finally, the suggestions for the implementation of community promotion for self-management toward a community empowerment were; the potential and identity of the people in the community should be used as a tool for work, should analyze data on demand problems in order to develop into planning, share responsibility community leaders must not stop developing and use social media to coordinate, create continuous learning, and should use the power of the community according to the BOWARN principle as an important concept in development.

Keywords: Competency, Self-Organization, Community Empowerment

บทนำ

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ที่กล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการเร่งรัดการขยายตัวทางเศรษฐกิจการลงทุนเพื่อวางโครงสร้างพื้นฐานตลอดจนผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าและการขยายโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการขยายสาธารณูปโภคพื้นฐานและเศรษฐกิจของประเทศไทยเกิดการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 7.9 (สรรเสรีญ วงศ์ขุ่ม, 2554)

การพัฒนาประเทศในระยะต่อมาที่สืบเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3-7 (พ.ศ. 2515-2539) ยังมีการมุ่งเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การส่งออก การพัฒนาบทบาทของประเทศเป็นแบบเศรษฐกิจด้านหน้าในภูมิภาคเพื่อยกระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจตลอดจนคุณภาพชีวิตของประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศให้อยู่ดี กินดี แต่อย่างไรก็ตามผลพวงที่ตามมาจากการพัฒนาอีกด้านหนึ่ง คือ ปัญหาการพัฒนาที่ไม่สมดุลระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ ตลอดจนคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมรายได้ประชาชนส่วนใหญ่ตกไปอยู่กับกลุ่มคนรวย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมจนทำให้เป็นการพัฒนาที่ไม่สมดุล หรือสรุปได้ว่า เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน (สรรเสรีญ วงศ์ขุ่ม, 2554)

จากผลของการพัฒนาประเทศดังกล่าวข้างต้น ทำให้ประเทศไทยมีการปรับเปลี่ยน กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศใหม่ที่มีความสำคัญกับการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลาง โดยจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิต และสืบเนื่องมาถึงการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9-11(2545-2559) ที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการเสริมสร้างให้ชุมชนมีการรวมตัวเพื่อร่วมคิดร่วมเรียนรู้และการจัดการองค์ความรู้ในรูปแบบที่หลากหลายตามภูมิสังคมที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากรภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรมชุมชน อย่างไรก็ตามในช่วงของการพัฒนาประเทศในระยะนี้ได้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เน้นให้ชุมชน ท้องถิ่นได้มีส่วนในการจัดการตนเอง ดังข้อเสนอเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย ในมุมมองของขบวนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ในปี พ.ศ. 2554 ที่ได้เสนอให้รัฐปฏิรูปประเทศไทย โดยให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง การส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีจิตสาธารณะ รู้เป้าหมาย เชื่อมมั่นในวิถีพลังชุมชน มีความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ใช้ข้อมูลแผนการจัดการความรู้และทุนของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในทุกด้านอย่างเป็นระบบ (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2554)

อย่างไรก็ดีการพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)ยังให้ความสำคัญกับการสร้างศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการสร้างความเข้มแข็งทางการเงินฐานรากตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนมีสิทธิในการจัดการทุน ที่ดินและทรัพยากรภายในชุมชน(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ประกอบกับการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติในระยะ 20 ปี ที่ได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง (ราชกิจจานุเบกษา, 2561) อีกทั้งการพัฒนาในช่วงการพัฒนาในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ที่ให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเองเพื่อเป็นการสร้างสังคมคุณภาพ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

อย่างไรก็ตาม ในขณะที่บางชุมชนท้องถิ่นจำนวนมากได้ถูกกระแสของการพัฒนาพัดพาให้เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ แต่ในขณะที่ยังมีชุมชนอีกจำนวนหนึ่งสามารถปรับตัวและกำหนดทางเลือกในการพัฒนาของตนเองแทนการปล่อยตัวเองไปตามแนวทางการพัฒนาที่

กำหนดจากภายนอกชุมชนซึ่งชุมชนหลายแห่งได้กลายเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สมาชิกของชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมั่นคงและชีวิตที่มีคุณภาพ (นภาพรณ ะหวานนท์, เพ็ญสิริ จีระเดชากุล และ สุรวุฒิ ปัตโธสง, 2550)

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่ายังมีชุมชน ท้องถิ่นอีกจำนวนหนึ่งที่สามารถปรับตัว ทดทานกับกระแสการพัฒนา จนสามารถกำหนดและรักษาทางเลือกในการพัฒนาของตนเอง ชุมชนบางรวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อันเป็นแหล่งรองรับการพัฒนาจากเมืองหลวงและยังถูกถาโถมด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และเริ่มแปลเปลี่ยนสภาพจากชุมชนชนบทกลายเป็นชุมชนเมืองซึ่งได้ส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งต่อสภาพพื้นที่และการดำรงชีวิตที่ต้องเปลี่ยนการอยู่แบบดั้งเดิมมาเป็นการใช้ชีวิตในลักษณะของสังคมเมือง แต่ทั้งนี้ชุมชนก็ยังมีการหาทางออกและหาทางปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมสมัยใหม่ผ่านกระบวนการจัดการตนเองตลอดจนสามารถรวมพลังในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็ง โดยเลือกชุมชนบางรวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่ในการศึกษา ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งและยังเป็นประโยชน์ยังต่อชุมชนที่มีความสนใจในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งด้วยแนวทางการจัดการตนเอง อันจะเป็นเสริมสร้างความมั่นคงในระดับฐานรากให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนบางรวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชน เข้มแข็ง ชุมชนบางรวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานส่งเสริมชุมชนจัดการตนเองสู่ ชุมชนเข้มแข็ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบางรวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **รูปแบบการวิจัย** ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนการศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยการศึกษาเป็นการดำเนินงานใน 2 ระดับ ได้แก่ 1.1 การศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วยการจัดเวทีเสวนาว่าด้วยเส้นทางการพัฒนาและเหตุการณ์ สถานการณ์เด่นและศักยภาพการจัดการของชุมชน 1.2 การศึกษาสภาพปัญหา สถานการณ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้นำหรือแกนนำกลุ่มทางสังคม องค์กรชุมชน แหล่งประโยชน์ในชุมชน ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่ม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยเริ่มทำการค้นหาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

2.1 ขั้นระยะของการเตรียมพื้นที่ โดยการกำหนดผู้ให้ข้อมูลจากการทบทวนข้อมูลมือสองข้อมูลทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชน

2.2 ขั้นระยะของการเปิดสถานการณ์ชุมชนในระดับชุมชน กลุ่มทางสังคมและองค์กรชุมชน ที่ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลทั่วไปโดยกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูล ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้ดำเนินการหลักและผู้ดำเนินการร่วมที่เป็นผู้นำ แกนนำชุมชน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ตรงและสามารถบอกเล่าวิธีการทำงานและเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนการทำงาน

กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลทั่วไปประกอบด้วยผู้สนับสนุนและผู้ได้รับประโยชน์ที่เป็นสมาชิกในชุมชนและสมาชิกกลุ่มการจัดการขยะซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบและผู้ได้รับประโยชน์หรือผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

3. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีเครื่องมือที่ใช้การวิจัย ดังนี้

3.1 แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม เป็นการออกแบบกว้างหรือแบบเปิดเพื่อค้นหาสถานการณ์สำคัญ เหตุการณ์สำคัญ เรื่องเด่นและพฤติกรรมกระทำหรืองานและกิจกรรมของคนที่เกี่ยวข้องหรือคนสำคัญ

3.2 แบบสัมภาษณ์เจาะลึก เป็นการออกแบบแนวคำถามที่มีความเฉพาะเจาะจงและแตกต่างไปตามลักษณะข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นแนวคำถามที่สร้างขึ้นให้มีความเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วยแนวคำถามแบบเกริ่นนำหรือแบบเปิดประเด็น แนวคำถามแบบที่ต้องการให้ผู้ให้ข้อมูลอธิบายสถานการณ์ เหตุการณ์ตามช่วงเวลา แนวคำถามแบบเจาะจงเฉพาะประเด็น ตลอดจนแนวคำถามแบบเปรียบเทียบความเหมือนความต่างและแนวคำถามแบบอธิบายความเป็นเหตุเป็นผล

3.3 แบบสนทนากลุ่มเป็นการสร้างแนวคำถามเพื่อตรวจสอบข้อมูลหรือยืนยันข้อมูลที่ได้มาจากข้อมูลหลายคนซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานการณ์เดียวกัน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการหลักด้วยวิธีการสำคัญดังต่อไปนี้

4.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document Study) ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัยต่าง ๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี

4.2 การรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปเรียนรู้ในสถานที่จริงพื้นที่จริงปฏิบัติการจริง เพื่อค้นหาและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏที่อาจเป็นภาพหรือร่องรอยเหตุการณ์ สถานการณ์ วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม การดำเนินงานหรือกิจกรรมปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ร่วมกระบวนการดำเนินงาน คนสำคัญของเหตุการณ์ ผู้ดำเนินการ ตลอดจนผลผลิตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

4.3 การรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจาะลึก เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องมาจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ด้วยวิธีการใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นซักถามกับผู้ที่มีประสบการณ์ตรงกับเหตุการณ์ทั้งคนหลักคนร่วมและคนสนับสนุน รวมทั้งคนที่เกี่ยวข้องในบทบาทหรือได้รับผลกระทบ ตามประเด็นการศึกษา

4.4 การรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มกับกลุ่มคนที่มาร่วมสนทนาโดยมีนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากับผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการนำข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทบทวนความเข้าใจและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลร่วมกัน

5. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้เห็นการจัดกลุ่มประเด็นหลักประเด็นย่อย นำไปสู่การให้ความหมาย ตีความและสร้างข้อสรุปร่วมเพื่อเขียนอธิบายพรรณนา โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ใน 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูล เพื่อสร้างความเข้าใจเบื้องต้นในประเด็นที่ศึกษาโดยเน้นไปที่การวิเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชนและเป็นการพิจารณาความครอบคลุมของข้อมูลในประเด็นการศึกษา

ระยะที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากที่ได้ข้อมูลครบถ้วนและเพียงพอแล้ว เพื่อเป็นการอธิบายและสรุปให้เห็นรายละเอียดองค์ประกอบ ความสัมพันธ์ ตลอดจนเพื่อใช้สนับสนุนการตีความและการให้ความหมายทุนทางสังคมที่ศึกษาเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจต่อสถานการณ์และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมได้อย่างชัดเจนครอบคลุม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนบางราวนกหมู่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการศึกษาทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชน พบว่า ชุมชนมีทุนทางสังคมที่สำคัญ คือ ทุนระดับบุคคล ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดโค่นอนมหาสวัสดิ์ ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนหมู่ 7 ทุนระดับกลุ่มทางสังคมและองค์กรชุมชน ได้แก่ วัดโค่นอนมหาสวัสดิ์ โรงเรียนวัดโค่นอนมหาสวัสดิ์ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมหาสวัสดิ์ กลุ่มอาชีพในชุมชน และกลุ่มผู้สูงอายุ/สตรี/เยาวชน/ อสม./กรรมการหมู่บ้าน/ทสม./อสร./อพม./กลุ่มจิตอาสา ทุนทางสังคมระดับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คลองมหาสวัสดิ์ ทุนทางสังคมระดับหน่วยงานและเครือข่าย ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอบางกรวย สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนตำบลมหาสวัสดิ์ สำหรับศักยภาพของชุมชน คือ ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน การมีแนวความคิดการพัฒนาแบบ บวร มีจิตอาสา สร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชนภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

ผลการศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็ง พบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการตนเองที่แสดงถึงคุณลักษณะการจัดการตนเองของชุมชนสู่ชุมชนเข้มแข็งได้ 7 คุณลักษณะดังนี้

1. การสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจเรื่องของปัญหาและความต้องการของชุมชนทุกระดับ ในการสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจในปัญหาชุมชนเรื่องขยะ หลังจากที่มีการรวมกลุ่มการจัดการขยะและมีการตั้งคณะกรรมการกลุ่มเพื่อบริหารจัดการและเป็นผู้ขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ ในประเด็นนี้ คณะกรรมการกลุ่มเริ่มต้นการทำงานด้วยการส่งแกนนำไปศึกษาดูงาน ในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะ จากนั้นแกนนำและผู้นำชุมชนใช้ความเป็นคนดั้งเดิมสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในพื้นที่และประธานหมู่บ้านจัดสรรในแต่ละชุมชน จากนั้นแกนนำมีการวางแผนโดยใช้ข้อมูล คือจำนวนหมู่บ้านจัดสรรในพื้นที่และทำการสร้างปฏิสัมพันธ์ สร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกในหมู่บ้านจัดสรรเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาและเมื่อเกิดความคุ้นเคย คณะกรรมการกลุ่มและแกนนำมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่มผ่านแอปพลิเคชันไลน์กลุ่มผู้นำ การประสานงานผ่านนิติบุคคลของหมู่บ้านจัดสรรเพื่อเป็นช่องทางในการนัดหมายประชาชนในหมู่บ้านจัดสรรในการเชิญชวนเข้าร่วมเวทีการชี้แจงการทำกิจกรรมของกลุ่ม นอกจากนี้มีการประยุกต์ใช้แนวคิดการทำงาน คือ แห่ลงห้องเที่ยว เชิงนิเวศน์ เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักให้ประชาชนในพื้นที่เห็นความสำคัญของปัญหาขยะและสร้างพฤติกรรมจัดการขยะในครัวเรือน เริ่มตั้งแต่การคัดแยกขยะก่อนทิ้ง อย่างไรก็ตามในการสร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชนและสมาชิกมีการสร้างการเรียนรู้ด้านการคัดแยกขยะให้กับประชาชนชุมชนโดยวิทยากรในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

2. การสร้างกลไกทุกระดับเพื่อผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการด้วยชุมชนเอง โดยหาเจ้าภาพเข้ามาช่วยจัดการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหรือการพัฒนาเริ่มตั้งแต่ผู้นำชุมชนประสานงานผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลมหาสวัสดิ์เพื่อเป็นกลไกประสานงานและเกื้อหนุนให้สมาชิกร่วมตัวพูดคุยในประเด็นปัญหาขยะและการประสานงานผ่านกรรมการของแต่ละชุมชนผ่านประธานชุมชน เพื่อแจ้งข่าวสารข้อมูลการทำกิจกรรมและส่งข้อมูลผ่านไลน์กลุ่มเพื่อนัดหมายและเชิญประชาชนในหมู่บ้านจัดสรรมาร่วมประชุมเพื่อรับฟังการชี้แจงแนวทางการดำเนินงานและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน นอกจากนี้ผู้นำชุมชนมีการประสานงานผ่าน

สภาองค์กรชุมชนตำบลมหาสวัสดิ์เพื่อเป็นกลไกประสานงานและเกื้อหนุนให้สมาชิกมาร่วมตัวพูดคุยในประเด็นปัญหาขยะและการประสานงานผ่านกรรมการของแต่ละชุมชนผ่านประธานชุมชนเพื่อแจ้งข่าวสาร ข้อมูลการทำกิจกรรมและส่งข้อมูลผ่านไลน์กลุ่มเพื่อนัดหมายและเชิญประชาชนในหมู่บ้านจัดสรรมาร่วมประชุมเพื่อรับฟังการชี้แจงแนวทางการดำเนินงานและกำหนด เป้าหมายร่วมกัน อีกทั้งผู้นำชุมชนมีการประสานภาคีการพัฒนา เช่น ไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศเพื่อขอรับการสนับสนุน โดยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย สนับสนุนน้ำดื่ม และงบประมาณในการขับเคลื่อนกิจกรรม

อย่างไรก็ดี เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมที่ เป็นรูปธรรม แกนนำมีการประชุมเพื่อจัดตั้งธนาคารคัดแยกขยะประกันชีวิตผ่านชุมชน คุณธรรมโดยใช้พลังบวร (บ้าน วัด โรงเรียน) และการเชื่อมร้อยภาคีการพัฒนา เช่น ศูนย์ การศึกษานอกระบบมหาสวัสดิ์เพื่อหนุนเสริมความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะให้กับ สมาชิก เช่น กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่และสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรม ตลอดจนการสร้างกลไกผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นกลไก เสริมในการรณรงค์ให้ความรู้เรื่องการคัดแยกขยะและประชาสัมพันธ์การทำกิจกรรมของ กลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง คณะกรรมการกลุ่มมีการประชุมเพื่อวางแผนการทำงาน/จัดทำโครงการเสนอต่อหน่วยงาน เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนและนอกจากนี้แกนนำชุมชนอาศัยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในการขับเคลื่อนงาน ผ่านวิธีการไปหาหาสู่กันทั้งคนดั้งเดิมและคนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านจัดสรร ด้วยการ ปรีกษาหารือและแสดงการให้ความช่วยเหลือกันซึ่งกันและกัน เช่น การแบ่งปันขยะเพื่อ นำมาขายให้กับธนาคารขยะ

3. การสร้างคนให้จัดการตนเองได้ ในการทำงานของกลุ่มเพื่อสร้างคนให้สามารถจัดการตนเองได้ เริ่มตั้งแต่การสร้างผู้นำรุ่นใหม่โดยแกนนำจะมีการพบแกนนำคนรุ่นใหม่ผ่านเวทีการประชุมและใช้วิธีการปลุกกระตุ้นคนรุ่นใหม่โดยการใช้ประเด็นปัญหาของพื้นที่ (ขยะ) เป็นประเด็นในการพูดคุยเพื่อสร้างความตระหนักและชี้ให้เห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหา ซึ่งวิธีการสร้างคนรุ่นใหม่จะไม่มีการกำหนดอายุ (แกนนำคนรุ่นใหม่ต่างวัย)และใช้วิธีการเปิดเวทีการเดินสายประชาสัมพันธ์และถ้าใครเห็นดีด้วยที่จะร่วมกันแก้ปัญหาจะมีการใช้วิธีการให้กลุ่มเป้าหมายยกมือและขอให้มาร่วมทำงานผ่านกิจกรรมด้วยตนเอง หมายถึงการคัดเลือกกันเอง (โครงการการทำงาน) และจะมีทีมเดิมทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในลักษณะ

เครือข่าย เช่น พี่เลี้ยงในการทำเอกสาร การเพิ่มความรู้ทักษะในการทำบัญชีผ่านการฝึกอบรมโดยกลุ่มเดิม เช่น การลงทะเบียน การทำบัญชีและการรับซื้อขยะตลอดจนการส่งเสริมประชาชนในชุมชนลดจำนวนขยะด้วยการนำขยะที่เป็นของสดมาหมักเป็นปุ๋ยหมัก การส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนเรียนรู้การนำขยะมาหมักเป็นปุ๋ยชีวภาพการอบรมการออมในชุมชนโดยการจัดตั้งกลุ่มธนาคารขยะประกันชีวิตชุมชนคุณธรรมวัดโคกนอน(มหาสวัสดิ์) สำหรับวิธีการในการสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่นำรุ่นใหม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของงานใช้วิธีการให้แก่นำรุ่นใหม่ได้ลงมือทำด้วยตนเองผ่านการชี้แนะใช้วิธีการพบกลุ่มหลาย ๆ กลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้สูงอายุที่เริ่มตั้งแต่การพูดคุยสอบถามสภาพความเป็นอยู่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

4. การสร้างการมีส่วนร่วม การดำเนินงานสร้างการมีส่วนร่วมโดยการดึงพลังที่เป็นศักยภาพของชุมชนมาขับเคลื่อนการทำงาน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การดึงกลุ่มเก่าโดยดึงแกนนำเข้ามาร่วมเพื่อร่วมกำหนดเป้าหมายการสะท้อนปัญหาความต้องการของประชาชนในชุมชนและร่วมกัน วางแผนทำงานและการดึงกลุ่มใหม่ด้วยการเปิดเวทีระดมรับฟังความคิดเห็นและการทำแผนการจัดการกลุ่มร่วมกัน สำหรับพลังปัญญาเริ่มจากการทบทวนบทเรียนจากกรณีปัญหาภัยพิบัติ/น้ำท่วมซ้ำซาก โดยการบทเรียนนี้มาแก้ปัญหายะที่พบว่าเมื่อเกิดน้ำท่วมซ้ำซากจะพบขยะลอยมาตามน้ำเกิดการสะสมของเชื้อโรคและจากจุดนี้ทำให้เห็นปัญหานำสู่การแก้ปัญหา โดยการประชุมร่วมกันระหว่างแกนนำชุมชนว่าส่วนหนึ่งเราเป็นคนที่ได้รับผลกระทบจึงมีการรวมตัว/รวมกลุ่มกันเพื่อปรึกษา วางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกัน

ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหายะจึงนำประสบการณ์เดิมมาใช้ คือ ในการดำเนินงานต้องมีการระดมคนระดมความคิดมีการทบทวนแผนงานทุกปีหรือโดยสรุปความรู้เดิมที่นำมาใช้ คือ การทำโครงการ/การแบ่ง บทบาทหน้าที่ให้กับกรรมการโดยมีความชัดเจน นอกจากนี้แกนนำยังมีการทบทวนผลการปฏิบัติงานด้วยเทคนิคAAR ในประเด็นการท่องเที่ยว ซึ่งสรุปว่าการท่องเที่ยวในปลายบางเกิดหลายจุดแต่เกิดเฉพาะบุคคล อย่างไรก็ตามแกนนำเห็นว่าถ้าเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจก็ให้มีการดำเนินการตามปกติและด้วยบทสรุปการดำเนินงานในการเรื่องการจัดการขยะจึงนำผลการสรุปบทเรียนมาประยุกต์สู่แนวคิดการขายขยะที่ใครจะนำขยะมาขายไม่จำเป็นต้องเป็นกลุ่มแต่เป็นเพียงบุคคลเดียวก็สามารถขายได้ เพราะถ้า 1คนมีรายได้ เมื่อหลายๆ คนนำขยะมาขายก็เท่ากับว่าเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจใน

ชุมชนเพราะทุกคนมีรายได้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับประเด็นการให้แกนนำมีส่วนรวมจะเน้นกระจายงานให้แกนนำโดยแกนนำต้องนำคนมาร่วมประชุมด้วย(เพื่อให้เกิดการตัดสินใจร่วมกันของคนในชุมชน)

5. การระดมทุนและทรัพยากรต่าง ๆ สำหรับแหล่งประโยชน์ที่สำคัญที่แกนนำนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนางานพบใน 2 ระดับ ได้แก่ แหล่งประโยชน์ที่เป็นสถานที่ คือ วัดโคนอนมหาสวัสดีและแหล่งประโยชน์ที่เป็นบุคคล คือเจ้าอาวาสวัดโคนอนมหาสวัสดี โดยวิธีการใช้แหล่งประโยชน์เริ่มจากแกนนำกลุ่มใช้วิธีการพูดคุย สนทนากับเจ้าอาวาสวัดโคนอนถึงความจำเป็นว่าวัตถุประสงค์ความสำคัญของการทำงาน ซึ่งหลวงพ่อก็เห็นความสำคัญจึงร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มและร่วมคิดแยกขยะด้วย(เป็นแบบอย่างให้ประชาชนเพราะถ้าหลวงพ่อกำหนดประชาชนก็จะทำและเห็นความสำคัญ เพราะหลวงพ่อกับเป็นที่เคารพนับถือของคนท้องถิ่นที่เป็นคนดั้งเดิมและคนที่เข้ามาอยู่ใหม่) สำหรับพื้นที่ในวัดใช้เป็นสถานที่สำคัญในการรับซื้อขยะจากสมาชิกและประชาชนในพื้นที่

6. การมีข้อตกลงของชุมชน กลุ่มการจัดการขยะมีการใช้ระเบียบกองทุนขยะมาสร้างความยั่งยืนและเสริมความเข้มแข็งให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยที่ระเบียบกองทุนได้สร้างขึ้นมาจากตัวอย่างที่แกนนำได้ไปศึกษาดูงานและมีการนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ ซึ่งการนำระเบียบกองทุนมาใช้ในการสร้างความยั่งยืนและเสริมความเข้มแข็งให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีประเด็นที่สำคัญ คือ 1) สมาชิกธนาคารขยะประกันชีวิตสร้างสวัสดิการชุมชน มีสิทธิได้รับเงินค่าประกันชีวิตจากสมาชิกรายละ 40 บาท คุณด้วยจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกแล้ว ไม่น้อยกว่า 6 เดือน 2) สวัสดิการดูแลสมาชิกทำในรูปแบบการแบ่งปันกลับคืน(ธนาคารขยะประกันชีวิต) และ 3) หลังจากขายขยะติดต่อกันครบ3เดือนแล้ว ถ้าหยุดขายเดือนในเดือนหนึ่งจะขาดสิทธิรับเงินประกันชีวิตโดยเงินที่คงเหลืออยู่ในบัญชีจะถูกหักเข้าธนาคารทั้งหมด (ไม่เกิน300บาท) และจะต้องเริ่มต้นนับการขายขยะติดต่อกัน 3 เดือนใหม่ซึ่งสิทธิดังกล่าวจึงจะกลับมาดังเดิม

7. ความสามารถในการจัดการความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ พร้อมแบ่งงานกำหนดหน้าที่และสร้างโอกาสให้กันและกัน แกนนำกลุ่มแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตั้งแต่การลงพื้นที่สำรวจปริมาณขยะการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการทำกิจกรรมของกลุ่มและรณรงค์เรื่องการคัดแยกขยะโดยใช้ความมีจิตอาสาของผู้ผู้นำในการขับเคลื่อนงานและแบ่งหน้าที่การทำงาน

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานส่งเสริมชุมชนจัดการตนเองสู่ชุมชนเข้มแข็ง พบว่า ควรใช้ศักยภาพของคนในชุมชนและความเป็นตัวตนของคนในชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการทำงาน ควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาความต้องการของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาสู่การวางแผน ควรมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้กับคนในชุมชนและผู้นำชุมชนต้องไม่หยุดพัฒนามีการประยุกต์ใช้ Social media เพื่อการประสานงาน ต้องสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องและควรใช้พลังของชุมชนตามหลักการแบบ **บวร** มาเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนางาน

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษาชุมชนบางรวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชน เพื่อศึกษาการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็งและเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานส่งเสริมชุมชนจัดการตนเองสู่ชุมชนเข้มแข็ง จากผลการศึกษาพบว่า ในการจัดการตนเองของชุมชนบางรวนกที่เริ่มจากชุมชนพบกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ คือ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม (ขยะ) อย่างไรก็ดี จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้นำแกนนำชุมชนได้ลุกขึ้นมาเพื่อหาทางออกและแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่การสร้างตระหนักรู้ สร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่ การประชาสัมพันธ์การทำกิจกรรมผ่านช่องทางสื่อสาร (ไลน์กลุ่ม) ตลอดจนการประสานงานผ่านกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนโดยอาศัยความเป็นดั้งเดิมและนอกจากนี้ยังมีการสร้างกลไกและเครือข่ายภาคีการพัฒนา การสร้างคนรุ่นใหม่ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและการใช้แหล่งประโยชน์ที่สำคัญของชุมชนทั้งแหล่งประโยชน์ที่เป็นบุคคลและสถานที่และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการทำงานมีการใช้ข้อตกลงผ่านกฎระเบียบที่เกิดขึ้นจากข้อเห็นพ้องต้องกันมาเป็นเครื่องมือในการสร้างความยั่งยืนและเสริมความเข้มแข็งให้กับความสัมพันธ์ทั้งในการดำเนินงานและเพื่อการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าชุมชนบางรวนกมีรูปแบบการจัดการตนเองด้วยการใช้ทุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการจัดการงานเพื่อแก้ไขปัญหาตลอดจนการตั้งรับ

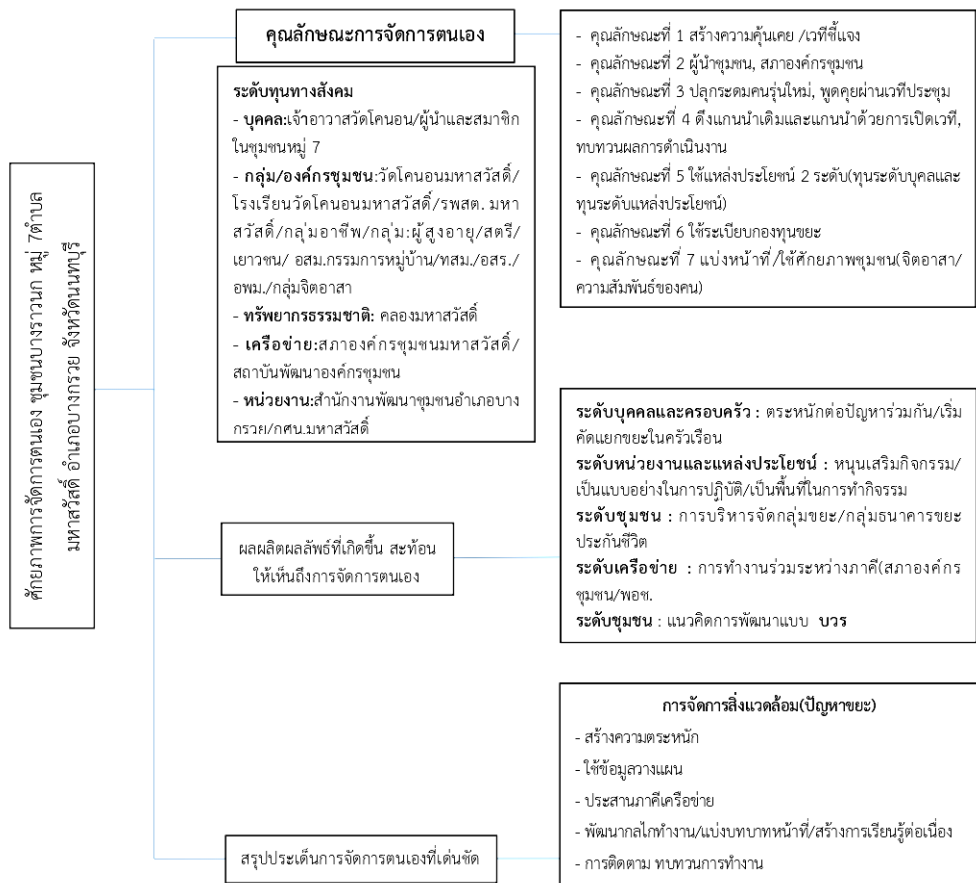
ปรับสู่กับสถานการณ์ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ซึ่งทุนทางสังคมและศักยภาพชุมชนเป็น สิ่งสำคัญหนึ่งของชุมชนที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาและแก้ปัญหาของชุมชน ดังที่ ขนิษฐา นันทะบุตรและคณะ (2561) อธิบายว่า ทุนทางสังคมเป็นสิ่งหนึ่งของศักยภาพของชุมชนในการ พัฒนาและการแก้ปัญหาโดยเน้นวิธีการทำงานและกระบวนการจัดการของแต่ละทุนทาง สังคมและศักยภาพของชุมชนเป็นสิ่งที่แสดงความสามารถในการสร้างการเปลี่ยนด้วยการ วิเคราะห์แนวทาง การค้นหา นำใช้และเพิ่มศักยภาพของทุนทางสังคมรวมทั้งการพัฒนางาน ใหม่ อย่างไรก็ดีในการจัดการตนเองของชุมชนบางรายนก็ยังพบว่าในการดำเนินงานยังมี ลักษณะของการบริหารจัดการโดยการใช้ข้อมูลของพื้นที่มาเป็นข้อมูลประกอบการวางแผน งานและแผนพัฒนาชุมชนและยังมีการใช้แผนเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงาน ดังนั้นจึง กล่าวได้ว่ากลไกหนึ่งในการจัดการตนเองของชุมชนที่มีความสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ และการขับเคลื่อนงานจนประสบผลสำเร็จคือการใช้แผนชุมชนมาจัดการตนเอง

ประเด็นนี้ โกวิท พวงงาม (2553) ได้อธิบายว่า การจัดการตนเองของชุมชนมี แนวที่สำคัญแนวทางหนึ่ง คือ การใช้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการจัดการตนเองของ ชุมชนท้องถิ่น ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ในการร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และรับรู้ข้อมูลร่วมกัน เพื่อร่วมแก้ปัญหาและกำหนดทิศทางของชุมชนท้องถิ่นทั้งในแง่ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ รวมทั้งแผนปฏิบัติการของชุมชน อย่างไรก็ตามสำหรับข้อเสนอแนะต่อ การดำเนินงานส่งเสริมชุมชนจัดการตนเองสู่ชุมชนเข้มแข็ง คือ การใช้ศักยภาพของคนใน ชุมชนมาและความเป็นตัวตนของคนในชุมชนมาเป็นเครื่องมือในการทำงาน ควรมีการ วิเคราะห์ข้อมูลปัญหา ความต้องการของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาสู่การวางแผน ควรมีการแบ่ง หน้าที่ความรับผิดชอบให้กับคนในชุมชนและผู้นำชุมชนต้องไม่หยุดพัฒนา มีการประยุกต์ใช้ Social media เพื่อการประสานงาน ต้องสร้างการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และควรใช้พลังของชุมชนตามหลักการพัฒนาโดยใช้พลัง **บวร** ซึ่งประเด็นการสร้างเรียนรู้ ให้กับคนในชุมชนเป็นประเด็นสำคัญหนึ่งต่อการขับเคลื่อนให้ชุมชนจัดการตนเอง ซึ่งหากคน ในชุมชนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องก็เท่ากับว่ากลายเป็นศักยภาพของชุมชน หรือการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มคนตั้งแต่เรื่องของจิตสำนึก ความรู้ ทักษะไปจนถึงการการจด การการรวมกลุ่ม จะทำให้เกิดพลังต่อรองในการแก้ปัญหานานาชนิดได้ (อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ (2539) จะเห็นได้ว่าการจัดการตนเองของชุมชนบางรายนก็มีการสร้างการ

เรียนรู้ให้กับประชาชนภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอด้วยการใช้ความเป็นคนดั้งเดิมสร้างความคุ้นเคยกับประชาชนในพื้นที่ และประธานหมู่บ้านจัดสรรในแต่ละชุมชนและสร้างปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในหมู่บ้าน จัดสรรเพื่อสร้างความตระหนักในปัญหาและเปิดพื้นที่ให้ประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามี ส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชน อย่างไรก็ตามในการสร้างเรียนรู้ให้กับประชาชนในชุมชนและเกิดการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชนเพื่อลุกขึ้นมาจัดการปัญหาร่วมกันของประชาชนในชุมชนยังจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ดังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2544) นำเสนอว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ของเมืองหรือชนบทรวมตัวกันเป็น องค์กรชุมชน โดยมีการเรียนรู้ในชุมชน มีการจัดการและมีการแก้ไขปัญหา ร่วมกันของคนในชุมชนแล้วถึงได้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กลุ่ม ชมรม สหกรณ์ บริษัท องค์กรชาวบ้าน เครือข่ายหรืออื่น ๆ ที่มีความหมายแสดงถึงความร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันและด้วยความเอื้ออาทรต่อชุมชนอื่น ๆ ในสังคม

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง ศักยภาพการจัดการตนเองของชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเมืองสู่ชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบางราวนก หมู่ที่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนา ส่งเสริมให้ชุมชน ท้องถิ่นมีความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ศักยภาพการจัดการตนเอง ชุมชนบางรวนก หมู่ 7 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

จากผลการศึกษาที่พบว่าในการจัดการตนเองของชุมชนบางรวนกมีการประยุกต์ใช้หลักการพัฒนาแบบ บวร มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการงาน ปัญหาของชุมชน ดังนั้นควรมีการศึกษาเชิงลึกในประเด็นการจัดการตนเองด้วยหลักการพัฒนาแบบ บวร ทั้งในการวิจัยเอกสารและงานวิจัยเชิงพื้นที่จากชุมชนที่ประสบผลสำเร็จจากการพัฒนาด้วยหลัก บวร

2. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษาพบว่าแกนนำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานและกิจกรรมในการจัดการตนเองของชุมชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความตระหนัก

ในประเด็นการจัดการตนเองของชุมชนให้กับผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนดั้งเดิมสู่การเป็นชุมชนเมืองและนอกจากนี้ควรสร้างหลักสูตรพัฒนาทักษะ เช่น การวิจัยชุมชน การพัฒนาทักษะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้กับผู้นำชุมชน

รายการอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- ชนิษฐา นันทะบุตร และคณะ. (2561). *การวิจัยชุมชนด้วยการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาแบบเร่งด่วน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- นภาพรณ หะวานนท์ เพ็ญศิริ, จิระเดชากุลและสุรวุฒิ ปัดไธสง.(2550). *ทฤษฎีฐานรากในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สรเสรีญ วงศ์ข่อม. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ : ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2554). *ข่าวชุมชน ปฏิรูปประเทศไทย ให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง*. กรุงเทพฯ : วิสคอมเซ็นเตอร์.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580*. เล่มที่ 135 ตอนที่ 82 ก : 43
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *รายงานการศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม.
- “_____”. (2560). *สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม.
- อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ้า. (2539). *การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.